

16.6.2017

Eduskunta

Hallintovaliokunta

Viite: HE 47/2017 vp, asiakkaan valinnanvapaus

1. Hallituksen esitys on tuo kokonaan uuden lähtökohdan ja periaatteen suomalaiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon osana maakunta- ja sote-uudistusta. Lain hyväksyminen tarkoittaa **paradigman muutosta**, sillä jatkossa kansalainen, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tarvitseva asiakas, voi erityisesti perustasolla valita kenen tuottajan palveluja hän haluaa käyttää.

Valinnanvapaus edellyttää, että ensiksi maakuntalailla säädetään maakunnalle järjestämis- ja rahoitusvastuu sosiaali- ja terveystalouksista ja että samassa laissa edellytetään, että vastuun toteuttamisessa järjestäminen ja tuottaminen eriytetään toisistaan eli siirrytään ns. monituottajamalliin.

Tämä tarkoittaa, että erityisesti perustason sote-palveluiden tähänastinen julkinen (kunnallinen) monopoli murtuu ja käytännössä uudistuksen myötä nykyistä suurempi osa julkisesti rahoitetuista sosiaali- ja terveystalouksista tullaan tuottamaan yksityisten yritysten, järjestöjen ja ammatinharjoittajien toimesta.

Tuottajien välille syntyy myös aitoa kilpailua, koska tuottajan maakunnalta saamat korvaukset riippuvat vuodeksi kerrallaan listautuneiden asiakkaiden määrästä ja/tai siitä minkä tuottajan palveluja asiakasasetelin tai henkilökohtaisen budjetin saanut kansalainen päättää käyttää. Myös osa maakunnan omasta tuotannosta altistuu kilpailulle ja asiakkaiden valinnoille.

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, lisätarjonta merkitsee suurella todennäköisyydellä sitä, että nykytilanteen ongelmista polttavin, perusterveydenhuollon jonot ja liian hidas hoitoon pääsy helpottavat, kun ne lääkäri- ja hoitajaresurssit, jotka ovat nyt vain työterveydenhuollon ja itse maksavien asiakkaiden käytettävissä, avautuvat kaikille kansalaisille. Tämä on **merkittävä parannus erityisesti pienituloisten ja ei-työssäkäyvien kansalaisten kannalta**.

Syytä on kuitenkin huomata, että kyse ei ole kovin suuresta mullistuksesta tai sote-palvelujen tuotannon kokonaan "yksityistämisestä". Noin 18- 19 miljardin maakuntien vastuulle tulevasta sosiaali- ja terveystalouksien volyymista jatkossakin selvästi pääosa tulee myös pysymään maakuntien omana tuotantona. Siinä **runkona ovat viisi yliopistollista keskussairaala ja seitsemän muuta maakunnallista laajan päivystyksen sairaalaa sekä jokaisen maakunnan oma sote-liikelaitos. Tämä järjestelmä on ja pysyy suomalaisen korkeatasoisen sosiaali- ja terveystalouksien ja hyvinvointiyhteiskunnan perustana**.

Suurimmatkin yksityiset terveystalouksen yritykset jäävät tällä hetkellä vielä alle 500 miljoonan euron vuosiliikevaihtoon. Niiden samoin kuin lukuisten pienempien yritysten ja yrittäjien osuus tulee toki kasvamaan mutta jäämään silti volyymiltaan (henkilömäärä, liikevaihto, potilaskäynnit) edelleen huomattavasti pienemmäksi kuin maakuntien eli julkisen puolen oma toiminta.

Esityksen perusteluissa aivan oikein korostetaan, että maakunnan **kyky ja osaaminen järjestää** sote-palvelut ja johtaa niitä, pitkälti ratkaisee kuinka koko perusteellinen ja iso reformi onnistuu. Koska

maakunnalla on sekä valta, vastuu että rahat, pystyy se kyllä paitsi varmistamaan nykyistä laadukkaammat ja helpommin saatavat palvelut asukkailleen että estämään haitalliset lieveilmiöt, kuten kermankuorinnan ja muut epäterveet piirteet. Maakunta tulee olemaan kyllin vahva huolehtimaan siitä, ettei ”häntä ei ala heiluttaa koiraa” tai että syntyisi epäselvyyttä siitä kuka loppujen lopuksi on ”isäntä talossa”.

Toinen olennainen näkökohta, jota valiokunta voisi painottaa lausunnossaan on se, että digitalisaation ja eri tuottajien ja maakunnan sote-järjestämisosaston sekä valtakunnallisten toimijoiden (Kela, THL, STM, Luova)) välisen **avoimen tiedonkulun ja toimivien tietojärjestelmien merkitys** on ratkaiseva siinä, että tavoitteena oleva integraatio ja saumattomat hoitoketjut toteutuvat. Kun järjestämisvastuu on jatkossa ”yksillä leveämmillä hartioilla” eli maakunnilla, tähän onkin nykytilaa ratkaisevasti paremmat edellytykset.

2. Etelä-Karjala on tukenut maakunta- ja soteuudistusta ja siihen liittyvää asiakkaan valinnanvapautta alusta pitäen, koska se tarjoaa nykytilaa selvästi paremmat edellytykset maakuntamme kehittämiseen ja sen asukkaiden sekä yritysten kannalta tärkeiden palvelujen järjestämiseen. Sote-palvelujen osalta uudistus tarjoaa meille myös paremmat **mahdollisuudet palvelujen vientiin**, johon maakunnalla on Pietarin läheisyyden vuoksi luontaiset edellytykset.

Etelä-Karjala on tunnettu Eksoten jo useita vuosia toiminnassa olleesta mallista, jossa sote-palvelut on järjestetty maakunnallisesti ja kyetty toteuttamaan nyt koko maassa tavoitteena oleva integraatio. Imatran liittyttyä Eksoteen myös perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen osalta 2016 alusta maakunnalla on nyt hyvät edellytykset ottaa seuraava askel, jossa sekä hyödynnetään jo saatuja hyviä kokemuksia että otetaan mukaan aikaisempaa selvästi enemmän kumppaneiksi myös yksityisiä yrityksiä ja muita palveluntuottajia.

Eksote on valmis pilotoimaan valinnanvapautta ja se on osaltaan jo ryhtynyt ennakoivasti myös lisäämään tulevan maakunnan oman tuotannon kilpailukykyä. Kesän aikana Eksote selvittää mm. maakunnan sote-keskusten tilakysymykset niin, että maakunta voisi tarjota palveluja sekä Lappeenrannan että Imatran keskustassa. Perustason palvelut tullaan takaamaan osana maakunnan palvelustrategiaa ja palveluverkkopäätöstä myös muissa kunnissa. Maakunnan väliaikainen valmisteluelin on aloittanut työnsä osana esivalmistelun loppuunsaattamista ja se jatkaa työtään virallisena valmistelu-elimellä heti kun eduskunta on säätänyt tarvittavat lait. Toivomme, että lait saataisiin valmiiksi heti syyskauden alettua.

Valinnanvapausesitykseen tulisi kuitenkin tehdä **yksi muutos. Yhtiöittämisvelvoitetta** (9 luku, 52 §) tulisi lieventää niin, että siitä poistetaan kiello ”maakunnan liikelaitos ei voi itse tuottaa suoran valinnan palveluja eikä asiakassetelillä tuotettavia palveluja”. Kiello tulisi korvata vaatimuksella ”**eriyttää**” ko. toiminto selkeästi maakunnan liikelaitoksen taseessa ja tuloslaskelmassa, jotta läpinäkyvyys ja kilpailutilanteen vaatima neutraliteetti voidaan taata.

Käytännössä tämä tarkoittaisi esim. erillisen tulosityksikön muodostamista liikelaitoksen sisään. Erillisen yhtiön muodostamista ei kuitenkaan pidä kieltää mutta sen perustamista ei ole järkevää tehdä pakolliseksi. Turhien hallinnollisten kulujen ja epätarkoituksenmukaisen pääomittamisen välttämiseksi tämä menettely olisi viisas. Se poistaisi myös niitä (pääosin turhia) huolia siitä, että sote-integraatio vaarantuu valinnanvapauden ja yhtiöiden myötä.

Matti Viialainen

Maakuntajohtaja